

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพราะการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ กำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เพิ่มพูน ความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติของนักเรียน ให้รู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนเองมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ ความเข้าใจมาแก้ไขปัญหาและสร้างเสริมชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น (ประคัม นิลพิงา 2525:28)

สถานศึกษาเป็นสถาบันสำคัญแห่งหนึ่ง ในการพัฒนาเยาวชนตลอดจนคนในชาติ ให้เจริญเติบโตและพัฒนาตนเองไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ "โรงเรียน" จึงต้องมีภารกิจ และมีบทบาทหน้าที่โดยตรงที่จะปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีอันเป็นนโยบายของรัฐที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมความเจริญแห่งตนทั้งในค่านิยมมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการครองชีพและความรับผิดชอบตามที่พลเมือง นอกเหนือไปจากการให้การศึกษาด้านวิชาการอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากจุดเน้นในการปฏิรูปการศึกษาว่า จะต้องช่วยให้นักคิดได้เข้าใจ และกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งจะต้องสร้างเสริมให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน รู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม มีวินัยและเคารพกฎหมายบ้านเมือง (รายงานปฏิรูปการศึกษา อ้างถึงใน เจริญ จิตวารินทร์ 2528 : 2)

โรงเรียนประถมศึกษา เป็นสถาบันทางสังคมที่เด็กส่วนใหญ่มีโอกาสเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ประมาณ 6 ปี ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ที่กำหนดว่า "ให้ผู้ปกครองเด็กที่อายุย่างเข้าปีที่แปดส่งเด็กนั้นเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

จนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528:49-51) จะเห็นได้ว่าช่วงอายุที่เด็กเข้ามาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษานั้น เริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนย่างเข้าวัยก่อนวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญมาที่จะสร้าง อบรม ฝึกฝนให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นอย่างดี เพราะเด็กกำลังพัฒนาทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาจัดกิจกรรมสร้างเสริม ประชาธิปไตยอย่างจริงจังแล้ว ก็คาดได้ว่าเมื่อนักเรียนจบจากชั้นประถมศึกษาไปแล้ว จะสามารถมีชีวิตรอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดีและสามารถช่วยสร้างเสริม สังคมให้เป็นสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้ดียิ่งขึ้น

การสร้างเสริมให้นักเรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้น โรงเรียนจะต้องจัดองค์กรและ ดำเนินการ โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยขึ้นในโรงเรียน โดย สอดแทรกในกิจกรรมทุกอย่างที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ทั้งกิจกรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 และกิจกรรมเสริมหลักสูตร

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการสร้างเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา- แห่งชาติ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของนักเรียนและ ระบบการปกครองของประเทศ รวมทั้งการจัดการประถมศึกษาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 จึงสนับสนุนให้โรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ขึ้นเป็นปีที่ 3 จากการเริ่มต้นดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2528 (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี 2530:ภาคผนวก)

จังหวัดราชบุรี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ คือ อำเภอ- เมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอปากท่อ อำเภอบางแพ อำเภोजอมบึง อำเภอวัดเพลง และอำเภอสวนผึ้ง ซึ่งหากพิจารณา ภูมิประเทศซึ่งแตกต่างกัน โดยแยกกลุ่มอำเภอจะมีลักษณะดังนี้

1. อำเภอสวนผึ้งและอำเภोजอมบึง มีพื้นที่กว้างขวางกว่าอำเภออื่น ๆ ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า พื้นที่เป็นที่ดอน มีภูเขาและ ป่าไม้เป็นส่วนใหญ่ มีลำน้ำภาชีและห้วยเล็ก ๆ หลายแห่งไหลผ่านป่าสงวนแห่งชาติ

2. อำเภอปากท่อ อยู่ตอนใต้ของจังหวัด พื้นที่แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ที่ดอนประกอบด้วยภูเขาและป่า และอีกลักษณะหนึ่งเป็นที่ราบสูงค่อนข้างแห้งแล้งและกั้นคาน้ำ ทำให้การเพาะปลูกไม่ได้ผล พื้นที่ไม่เหมาะแก่การทำนา ทำไร่

3. อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอโพธารามและอำเภอบ้านโป่ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบต่ำ มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านเหมาะแก่การเกษตร เว้นพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองราชบุรี ยังมีสภาพแห้งแล้งไม่เหมาะแก่การทำการเกษตร

4. อำเภอคำเนินสะดวกในบางส่วนและอำเภอวิเศษ อยู่ตอนปลายของแม่น้ำแม่กลอง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำขุ่นลงตลอดปี เพราะอิทธิพลของน้ำทะเลหนุนเนื่องเข้ามาทางปากลำน้ำแม่กลอง คลองดำเนินสะดวกและแม่น้ำอ้อมด้านจังหวัดสมุทรสงคราม

5. อำเภอบางแพและอำเภอคำเนินสะดวกในอีกบางส่วน พื้นที่ส่วนหนึ่งเหมาะแก่การทำนา แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่อันแห้งแล้งไม่เหมาะแก่การทำนา เพราะขาดน้ำหรือคลองส่งน้ำ ยิ่งกว่านั้นยังพบว่ามีการเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่อำเภอปากท่อ อำเภอจอมบึงและอำเภอสวนผึ้ง (สำนักงานจังหวัดราชบุรี 2-5, 22)

จากการสรุปผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 พบว่า อำเภอปากท่อ อำเภอจอมบึง และอำเภอสวนผึ้ง ซึ่งเป็นกลุ่มอำเภอที่มีลักษณะยากจนและกั้นคาน้ำกว่าอำเภออื่น ๆ รวมทั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยภายในอำเภอ ปรากฏว่ามีผู้มาใช้สิทธิในการเลือกตั้งคิดเป็นร้อยละเรียงตามลำดับได้ดังนี้ 72.75 บัตรเสีย 2.46, 69.09 บัตรเสีย 2.69 และ 66.55 บัตรเสีย 3.64 เป็นลำดับที่ 1, 3, และ 4 ของอำเภอที่มีคนมาใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งจากมากไปหาน้อย โดยอำเภอที่มีคนมาใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งน้อยที่สุดได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นอำเภอที่เป็นศูนย์กลางของการปกครองในจังหวัดราชบุรี มีผู้มาใช้สิทธิในการเลือกตั้งร้อยละ 57.36 และบัตรเสีย 2.85 (ที่ทำการปกครองจังหวัดราชบุรี 2529: เอกสารอักษรา) ซึ่งสอดคล้องกับผลการคัดเลือกโรงเรียนที่สนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยที่คณะจังหวัดปีการศึกษา 2530 พบว่า โรงเรียนที่ได้รับรางวัลที่ 1 ในโรงเรียนขนาดเล็กและ

ขนาดกลาง เป็นโรงเรียนในอำเภอสวนผึ้งและจอมบึง ตามลำดับ ส่วนอำเภอปากท่อ มีโรงเรียนที่ได้รับรางวัลที่ 3 ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ในค่านโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งมีเฉพาะโรงเรียนในอำเภอเมืองฯ จำนวน 2 โรงเรียน อำเภอคำเนินสะควกและอำเภอบางแพ อย่างละ 1 โรงเรียน ปรากฏว่า ไม่ได้รับการประเมินให้ไ้รางวัลที่ 1, 2 และ 3 เลย เพียงแต่ได้รับรางวัลชมเชยแก่โรงเรียนในอำเภอเมืองและคำเนินคำเนินสะควกเท่านั้น (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี 2530 : 6) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษามหาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งจะนำมาช่วยพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษามหาทของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา และครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษามหาทของผู้บริหารโรงเรียน ครูที่ปรึกษา กิจกรรม และครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายในปีการศึกษา 2530 โดยจะศึกษามหาทที่ได้ปฏิบัติจริงของผู้ที่เกี่ยวข้องในขอบเขตดังต่อไปนี้ คือ

1. มหาทของผู้บริหาร จะศึกษาในค่าน
 - 1.1 การเตรียมการจัดกิจกรรมมา
 - 1.2 การนิเทศและติดตามผลการจัดกิจกรรมมา

- 1.3 การประเมินผลการจัดกิจกรรม
2. บทบาทของครูที่ปรึกษากิจกรรม จะศึกษาในด้าน
 - 2.1 การเตรียมการก่อนดำเนินกิจกรรม
 - 2.2 การดำเนินการจัดกิจกรรม
 - 2.3 การประเมินผลการจัดกิจกรรม
3. บทบาทของครูผู้สอน จะศึกษาในด้าน
 - 3.1 การเตรียมการสอน
 - 3.2 การฝึกฝนนักเรียนให้มีวิถีประชาธิปไตยด้าน
 - การวาทกรรม
 - ปรัชญากรรม
 - สามัคคีธรรม
 - 3.3 การประเมินผลการจัดการการเรียนการสอน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา และครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ซึ่งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุง การทำงานของ ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา และครูผู้สอน ให้ตรงกับบทบาทที่ควรจะเป็น และเพื่อหาทางสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยใน โรงเรียนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

คำจำกัดความของคำที่ใช้ในการวิจัย

- โรงเรียน และ/หรือ โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี
- กิจกรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ในโรงเรียนประถมศึกษา

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- กิจกรรมเสริม หมายถึง การจัดกิจกรรมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน
- บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมตามหน้าที่ที่คาดหวังในตำแหน่งที่ดำรงอยู่ของบุคคลนั้น ๆ ดังนั้นบทบาทในการวิจัยครั้งนี้ จึงหมายถึงการปฏิบัติจริงตามที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้คาดหวังให้ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา-กิจกรรม และครูผู้สอนได้ปฏิบัติในการจัดกิจกรรมมา
- ผู้บริหาร และ/หรือ ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงานการศึกษาของโรงเรียน อันได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน
- ครูที่ปรึกษา และ/หรือ ครูที่ปรึกษากิจกรรม หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แจง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน
- ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนประจำในโรงเรียน อันได้แก่ครู อาจารย์

การดำเนินการวิจัย

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา และครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดราชบุรี ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบยกประเภท (stratified random sampling) โดยถือว่าทุกโรงเรียนมีผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาและครูผู้สอนอยู่แล้ว และแบ่งโรงเรียนตามขนาดใหญ่ กลาง เล็ก และเล็กมาก โดยใช้เกณฑ์ของสำนักงานการศึกษาจังหวัดราชบุรี จากนั้นจึงใช้วิธีสุ่มแบบง่ายในแต่ละอำเภอ โดยใช้เกณฑ์ 1 ใน 3 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด ได้โรงเรียนที่จะต้องศึกษา 124 โรงเรียน จากจำนวนประชากร 357 โรงเรียน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นจำนวน 3 ชุด เพื่อให้ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา และครูผู้สอน ตอบอย่างละ 1 ชุด โดยแต่ละชุดจะแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ เป็นคำถามแบบ ชนิดเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นคำถามแบบ มาตราส่วน ประเมินค่า 5 ระดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอ ความอนุเคราะห์จากเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้แจ้งแก่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการตอบ แบบสอบถาม ต่อจากนั้น ผู้วิจัยจะเป็นผู้ส่งแบบสอบถามไปยังทุกสำนักงานการประถม- ศึกษาอำเภอในจังหวัดราชบุรี แล้วขอความอนุเคราะห์จากศึกษานิเทศก์ของทุกอำเภอ ช่วยจัดส่งและเก็บแบบสอบถามให้ โดยผู้วิจัย เป็นผู้ไปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ ใช้ค่าร้อยละในการ วิเคราะห์และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการจัดกิจกรรมเป็นแบบมาตรา ส่วนประเมินค่า ใช้ความถี่และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ แลนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า ไขควงมิติและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ลำดับขั้นของการเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นของการเสนอผลการวิจัยออกเป็น 5 บทดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย คำจำกัดความของคำที่ใช้ในการวิจัย การดำเนินการวิจัย และลำดับขั้นของการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึง ความหมายของ บทบาท บทบาทของผู้บริหาร บทบาทของครูที่ปรึกษา บทบาทของครูผู้สอน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการวิจัย การสร้างเครื่องมือการวิจัย การเก็บข้อมูล การเสนอข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิจัย เป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และขอเสนอแนะ ตลอดจนขอเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

ภาคผนวก